

A KÖNYVTÁRI MUTATÓSZÁMOKRÓL

Az alábbiakban közöljük I. Caregradszkij "Milyen mutatószámok segítségével mérhetjük a könyvtár munkáját" című cikkét, Sz. Kljuevnek a szóbanforgó cikkekre vonatkozó észrevételeit és I. Caregradszkij viszontválaszát.

A Könyvtári Figyelő szerkesztősége.

Caregradszkij, I.:

MILYEN MUTATÓSZÁMOK SEGÍTSÉGÉVEL MÉRHETJÜK A KÖNYVTÁR MUNKÁJÁT

Minden könyvtárost élénken foglalkoztat az a kérdés, hogy milyen mutatószámok segítségével kell meghatározni az ország, a terület, a város, a járás könyvtárügyének színvonalát és helyzetét és hogyan kell mérni az egyes könyvtárak munkájának minőségét.

Erre azért van szükség, mert 1/ az utóbbi években nem adtak közre olyan adatokat, amelyek az ország könyvtárügyének helyzetét jellemzik, 2/ a könyvtárak munkáját olyan mutatószámok alapján kezdték vizsgálni, melyek - meggyőződésünk szerint - nem döntő jellegűek, s könnyen megteveszthetik a könyvtárosokat.

Magától értetődik, hogy a könyvtárak eszmei- és nevelő munkáját nehéz csupán számokkal mérni és értékelni. A könyvtári munka tartalmát és minőségét elsősorban az határozza meg, hogy milyen könyveket kölcsönöz az olvasóknak, hogyan segít a könyvek kiválasztásában, hogyan irányítja az olvasást, továbbá, hogy milyen mértékben kapcsolja össze te-

vékenységét a kommunizmus építésének feladataival. A csupán mennyiségi eredmények hajszolása az olvasókkal való komoly, elmélyült munka kárára megy, s formalizmushoz vezet.

Egyes számszerű adatok azonban kétségkívül tükrözik a könyvtárak munkájának volumenét, irányát, tömegjellegűségét és színvonalát.

Melyek ezek a mutatószámok?

Lenin felvázolta azokat a fő mutatószámokat, amelyeknek alapján képet nyerhetünk az ország könyvtárügyének állásáról és a könyvtárak munkájáról. Vladimir Il'ics a könyvtárak fő funkciójából - a könyveknek a tömegek közt történő széleskörű terjesztéséből - indult ki. Mint tudjuk, "Mit tehetünk a népművelésért" című cikkében hangsúlyozta, hogy "... nem azt tekintik a közkönyvtár büszkeségének és dicsőségének, hogy hány ritkaság, hány XVI. századbéli kiadvány, vagy X. századbéli kézirat van birtokában, hanem azt, hogy milyen széles körben forognak a könyvek a nép között, hány új olvasót tudnak szerezni, milyen gyorsan tudnak kielégíteni bármely könyvigénylést, hány könyvet adnak ki otthoni olvasásra, hány gyermeket vontak be az olvasásba és a könyvtárhasználatba."^{1/}

A mutatószámok közül igen fontosnak tartotta a kölcsönadott könyvek számát. Ezzel kapcsolatban ezt írta: "A művelődésügy ésszerű megszervezését azon lehet lemérni, hogy mennyi könyvet adnak ki otthoni olvasásra, milyen kényelmet nyújtanak a lakosság többségének".^{2/} Ugyan- ebben a cikkben Lenin elemzi a new-yorki közművelődési könyvtár munkájára vonatkozó adatokat és megállapítja, hogy a new-yorki közkönyvtárnak New York három városrészében - Manhattan-ben, Bronx-ban és Richmond-ban, ahol majdnem három millió lakos lakott, 42 fiókjá van; ezek 1911-ben 7 914 882 kötetet adtak ki otthoni olvasásra. Ennek alapján Lenin az alábbi következtetést teszi: "Minden 100 lakosra - mindenkit beleszámítva - egy év alatt 267 otthoni olvasásra kikölcsönzött könyv jut".^{3/}

A közművelődési könyvtárak által kikölcsönzött, - egy lakosra jutó - könyvek átlagos mennyisége igen jó és meggyőző mutatója a könyvtárügy

^{1/} Lenin Művei 19.köt. Bp. 1955, Szikra. 270.lap.

^{2/} Uo. 271.lap.

^{3/} Uo. 271.lap.

helyzetének.

Sajnos, nálunk nem állnak rendelkezésre összesített adatok arra vonatkozóan, hogy a különböző felügyeleti hatóságokhoz és szervezetekhez tartozó közművelődési könyvtárak mennyi könyvet kölcsönöztek és hány olvasójuk van összesen. Az OSzSzsZK állami közművelődési könyvtárai 1955-ben 452 000 000 könyvet kölcsönöztek, ami annyit jelent, hogy egy lakosra 4,1 könyv jutott, szemben az 1954. évi 3,8 könyvvel. Ehhez még hozzá kell tennünk lakosonként 1,8 könyvet, tehát azt a mennyiséget, amelyet az OSzSzsZK szakszervezeti könyvtárai kölcsönöztek ki. Ebből az következik, hogy az OSzSzsZK-ban egy lakosra kb. 5,9 könyv jutott /nem számítva ide a kolhoz-, párt-, és egyéb közművelődési könyvtárakból kölcsönzött anyagot/.

Ha azonban az egyes területeket és határterületeket vesszük szemügyre, elég tarka képet kapunk. Míg ugyanis a sztravropoli határterület állami közművelődési könyvtárai egy lakosra számítva átlagosan 4,6 könyvet kölcsönöztek, a krasznodari határterületen ez a mutatószám 3,3-al egyenlő. Még ennél is alacsonyabb a mutatószám a murmanszki területen /2,5/ és a habarovszki határterületen /2,9/.

Ebből tehát azt a következtetést vonhatjuk le, hogy még igen nagy munkát kell végeznünk annak érdekében, hogy emelkedjék a kölcsönzések száma és kielégítővé váljék a lakosság könyvvel való ellátása.

Ezt a célt elsősorban az olvasók számának növelésével érhetjük el. 1928-ban az OSzSzsZK közművelődési könyvtárai - tekintet nélkül felügyeleti hovatartozásukra - a lakosság együttes számának 5,4 %-át látták el könyvekkel. Az OSzSzsZK állami közművelődési könyvtárai olvasóinak száma szakadatlanul emelkedik és csupán 1955-ben 2 105 000-el gyarapodott, elérve a 24 754 000-et; ez a szám az összlakosság 22,3 %-ának felel meg. Ehhez hozzá kell még adnunk az OSzSzsZK szakszervezeti könyvtárait látogató olvasók számát, ami 9 289 000-el egyenlő. Így tehát az OSzSzsZK Művelődésügyi Minisztériumának felügyelete alá tartozó közművelődési könyvtárak és a szakszervezeti könyvtárak olvasóinak száma a köztársaság lakosságának kb. 30 %-át teszi ki.

Magától értetődik, hogy a közművelődési könyvtárakat látogató lakosság százaléka még nagyobb is lehet. Példa erre a gorkiji terület vetluzsi járása, ahol a könyvellátás jó megszervezése folytán a járás lakosainak

38,5 %-a tagja a könyvtáraknak.

A lakosság könyvellátását illetően a legszebb eredményt a kujbusevi, illetve a tulai terület állami közművelődési könyvtárai érték el; 1955-ben az előbbi a lakosság 32 %-át, az utóbbi pedig 30 %-át ölelte fel. Nyilvánvaló, hogy ezeken a területeken jelentős az egy lakosra jutó kölcsönzések száma is. A kurszki területen azonban a lakosságnak csupán 20 %-a, a habarovszki határterületen 17 %-a, a murmanszki területen pedig mindössze 12,3 %-a olvasója az állami közművelődési könyvtáraknak. Új olvasók toborzása és a lakosság további rétegeinek a könyvtár számára való megnyerése továbbra is időszerű feladata valamennyi könyvtárnak. E cél érdekében nagyarányú szervezési munkát kell végeznie mind a könyvtáraknak, mind a Művelődésügyi Minisztérium illetékes szerveinek. Nem tűrhető az a helyzet, hogy a könyvtárak legnagyobb részének /különösen a falvakban/ igen kevés az olvasója és ezek sem tesznek semmit annak érdekében, hogy a lakosságot megnyerjék a könyvek olvasásának.

Ne felejtjük el: Lenin elengedhetetlennek tartotta a könyvtárosok olyan irányú tájékozottságát, hogy tudják milyen új olvasók, asszonyok, gyermekek stb. váltak a könyvtár olvasóivá.^{4/}

Nem kevésbé fontos a lakosság könyvvel való ellátottságának mutatószáma sem. Ezt a mutatót úgy számítjuk ki, hogy a könyvtárban lévő könyvek együttes számát elosztjuk a lakosok számával. Ezzel kapcsolatban főleg az érdekel bennünket, hogy a közművelődési könyvtárak hálózata milyen mértékben biztosítja a lakosság könyvvel való ellátását. Krupszakaja nagy figyelmet fordított a lakosság könyvellátottságának emelésére. "Ha járásonként összehasonlítjuk a lakosság írni-olvasni tudását és a könyvtári könyvek számát, azt láthatjuk, hogy a könyvek száma és az írni-olvasni tudók száma kétségtlenül összefüggést mutat" - írta Nadezda Konstantinovna "Kulturális nyomor" című cikkében.^{5/} Illusztrálásképpen a következő adatokat közli az 1926.évről.

^{4/} Lenin-Művei 28.köt. Bp. 1952, Szikra, 473.lap.

^{5/} Krupszakaja N. K.: Kulturális nyomor. Megjelent: Caregradszkij, I. "A könyvtári munka új utakon". (M., 1929.) című könyvében.

	100 főre jut	
	könyv	írni-olvasni tudó
Központi csereozjom /feketeröld/ övezet	9,9	35,0
Észak-Kaukázus.....	14,0	38,0
Alsó-Volgai körzet.....	16,0	38,5
Észak-Nyugati körzet.....	23,0	48,0
Észak-Kelleti körzet.....	43,0	44,0

Amint a fenti táblázatból láthatjuk, 1926-ban egyetlen olyan körzet sem volt, ahol legalább fél könyv jutott volna egy lakosra.

.....

A Kommunista Párt és a Szovjet kormány nagy figyelmet fordítanak a könyvtáraknak könyvvel való ellátására. Amint a Krupszkaja által összeállított táblázatból láthatjuk, 30 évvel ezelőtt országunkban aszerint mérték a könyvellátottságot, hogy hány lakos jut egy könyvtári könyvre. Most éppen fordítva, azt vizsgáljuk, hogy a közművelődési könyvtárakban hány könyv jut egy lakosra.

A Szovjetunió közművelődési könyvtárainak állománya 1956. január 1-én 590 000 000 kötet volt. Ebből az OSzSzsZK közművelődési könyvtárai 344 000 000 kötetrel részesednek. A Szovjetunió Művelődésügyi Minisztériuma által kiszámított adatok szerint, 1955-ben a lakosságnak a közművelődési könyvtárakból kölcsönözhető könyvekkel való ellátottsága olyan volt, hogy országos viszonylatban egy lakosra 2,9 könyv jutott; az OSzSzsZK-ban egy lakosra 3,3 könyv esett, szemben az 1954. évi 2,8 könyvvel.

Most már azonban ez a könyvellátottság sem képes kielégíteni az olvasók növekvő szükségleteit. Figyelembe kell vennünk azt a tényt is, hogy az egyes területek, határterületek és autonóm köztársaságok viszonylatában a lakosságnak könyvekkel való ellátottsága mód és szerfelett egyenlőtlen, sőt egyes esetekben teljesen elégtelen. Különösen szembeötlő ez az egyenlőtlenység a falusi lakosság tekintetében: az OSzSzsZK 30 területén, határterületén és autonóm köztársaságában egy falusi lakosra 1-2 könyvtári könyv jut, 28 területen stb. 0,5-1 könyv, az irkutszki, kemerovói, novoszibirszki területen pedig csupán 0,5 könyv.

A könyvtárak - különösen a falusi könyvtárak - könyvekkel való ellátása igen fontos állami feladat, mely a Szovjetunió Kommunista Pártja

XX. Kongresszusának a közművelődési könyvtárak anyagi helyzete megerősítésére vonatkozó határozatából következik. Ugy véljük, hogy a könyvellátás jelentős emeléséhez az OSzSzsZK falusi könyvtáraiban legalább 3 könyvnek kell jutnia minden egyes lakosra.

Az 1957. évben számos terület és határterület /Szibéria, Távol-Kelet, a szűz- és parlagföldek vidéke/ falusi könyvtárainak állománygyarapítására már valamivel többet fordíthatunk, s ennek keretében póthitelként 10 000 000 rubelt folyósítanak. Nagyobb mértékben igénybe kell vennünk a kolhozok, fogyasztási szövetkezetek stb. anyagi hozzájárulását is abból a célból, hogy a könyvtárak állományát új könyvekkel gyarapítsuk.

A könyvtárak további megszilárdításával egyidejűleg arra is kell törekednünk, hogy az olvasók jobban felhasználják a könyvtárak állományát. Hogy sok könyvtár rosszul dolgozik, arról ékesen tanuskodik a könyvek évi átlagos forgási sebességének alacsony mutatószáma, jóllehet erre a hiányosságra nem egyszer V. I. Lenin is felhívta figyelmünket.

Magától értetődik, hogy a különböző típusú könyvtárakban nem lehet egyforma a forgási sebesség, mert ez a mutatószám az állomány volumenétől és összetételétől, az olvasók számától és összetételétől függ. Minden könyvtárban elérhető azonban egy bizonyos optimális forgási sebesség, mely azt mutatja, hogy milyen aktívan használják az állományt. Az utóbbi években viszont azt tapasztaljuk, hogy az OSzSzsZK különböző típusú közművelődési könyvtáraiban csökken a könyvek forgási sebessége; ez semmi-vel sem indokolható.

Ezt mutatják az OSzSzsZK Művelődésügyi Minisztériumának alább következő adatai:

Könyvtártípusok	Évi átlagos forgási sebesség		
	1950. év	1954. év	1955. év
Területi könyvtár.....	1,9	1	1
Városi könyvtár.....	4,4	3,6	3,2
Járási könyvtár.....	3,3	2,6	2,1
Falusi könyvtár.....	2,7	1,9	1,5
Gyermekkönyvtár.....	5,9	4	3

Ezek a számok arról tanuskodnak, hogy sok könyvtár csak negatív választ tud adni Leninnek arra az ismert kérdésére, hogy: "Tudja-e pontos adatokkal igazolni könyvtára kötetforgalmának növekedését?"

Gyakran hivatkoznak arra, hogy az utóbbi években nagymértékben megnövekedett a könyvtárak állománya és ez, ugyamond, a forgási sebesség csökkenését eredményezi. Nos, nézzünk meg néhány érdekes adatot egy-két kiváló falusi könyvtár 1955.évi munkájáról: a leningrádi terület rozdesztvoi Falusi Könyvtárában a könyvek átlagos forgási sebessége 3,3, a moszkvai terület mnevnikovszkoe Falusi Könyvtárában 3,5, ugyanakkor, amikor az OSzSzSzK falusi könyvtáraiban az átlagos forgási sebesség mindössze 1,5. A szóbanforgó kiváló könyvtárak könyvállománya nagyobb mértékben emelkedett mint a többi könyvtaré. Ilymódon még a nagyobbfoku állománygyarapításnál is emelkedett a könyvek forgási sebessége. Erre vonatkozóan még több példát is felhozhatnánk.

Az alacsony forgási sebesség bizonyos mértékig természetesen a könyvállomány összetételének a következménye is. Meg kell mondanunk, hogy a könyvtárakban sok elavult, felesleges, értéktelen könyv van. A könyvtárak állományát nem egyszer helytelen módon gyarapítják és olyan könyveket is beszereznek, amelyek iránt az olvasók nem érdeklődnek. De ez csupán egyik oka az állomány elégtelen forgási sebességének. A kérdés lényege az, hogy igen sok könyvtáros csak nagyon korlátozott számú könyvvel dolgozik, nem ismeri az állomány összetételét, rosszul tárja fel az olvasók előtt a könyvtár könyvgazdagságát. Sok könyvtárban nincs katalógus és nagyon gyenge színvonalon áll a szemléltető könyvpropaganda.

A könyvtárak dolgozóinak és a könyvtárügy irányító szerveinek jelentős munkát kell végezniök ahhoz, hogy teljesítsék a Szovjetunió Művelődésügyi Minisztériumának azon követelményét, hogy: "Maximálisan kell emelni a könyvállomány forgási sebességét". /1956. június 29.-én kelt 424.számú utasítás./

Mit kell tennünk a fentiek érdekében?

Először: alaposan tanulmányoznunk kell az állományt, rendet kell teremtenünk benne, a gyűjteményt meg kell szabadítanunk a felesleges, elavult és az adott könyvtár profiljába nem tartozó könyvektől.

Másodszor: sokkal átgondoltabban és komolyabban kell vennünk az állománygyarapítást, helyesen kell megszabnunk a vásárlásra kerülő

könyvek példányszámát, kerülnünk kell az olyan ritkán keresett könyvek beszerzését, amelyek a könyvtárközi kölcsönzés útján is megszerezhetők.

Harmadszor: nagyobb mértékben kell feltárnunk a könyvállományt a katalógusok, kartotékok, kiállítások, plakátok, stb. segítségével.

Negyedszer: aktívan propagálnunk kell a könyveket az olvasók körében, és megfelelőképpen ajánlani a kölcsönzőben. Ez a feladat különösen nagy fontosságu. Itt az ideje, hogy felszámoljuk az elfekvő állományt.

Különösen nagy munkát kell végezniök a forgási sebesség növelése érdekében a falusi könyvtáraknak. Szembe kell néznünk az igazsággal és nyíltan be kell vallanunk, hogy a falusi könyvtárak állományának gyarapítása és felhasználása körül igen súlyos hiányosságok vannak, s ezeknek a következménye, hogy annyira alacsony a könyvek forgási sebessége.

A könyvtárak munkájának egyik igen fontos mutatószáma az évi olvasottság, azaz az egy-egy olvasó által egy év alatt elolvasott könyvek átlagos száma. Ez a mennyiség igen jelentős mértékben megnőtt a szovjet hatalom évei alatt. E. N. Medünszkij adatai szerint az 1912-1915. években a 4.250 zemsztvoji könyvtárban és a közkönyvtárakban évente átlag 8,4 könyvet kölcsönöztek egy olvasónak.^{6/} 1955-ben az állami köznevelődési könyvtárakban az olvasók fejénként átlag 18,2 könyvet olvastak el. Ez nemcsak arról tanuskodik, hogy a könyvtárak jelentősen megjavították az olvasókkal való foglalkozást, hanem arról is, hogy óriási mértékben fejlődött a nép műveltsége is.

Lenin azt hangsúlyozta, hogy a kulturális forradalom egyik legfontosabb feladata: - megtanítani a lakosságot arra, hogyan kell használni a könyveket. "A szövetkezetekről" című cikkében a következőket írja:

"... és nem érhetjük el célunkat, ha nem tanítunk meg mindenkit írni, olvasni, ha nem lesz az egész lakosság eléggé értelmes, ha nem szektatjuk kellő mértékben rá a lakosságot az olvasásra, s ha nem teremtjük meg ennek az anyagi alapját, ha nem biztosítjuk a lakosságot bizonyos mértékig mondjuk a rossz termés, az éhínség stb. ellen".^{7/}

^{6/} Zvjagincev E. A.: A könyvtárügy vizsgálatának tapasztalatai hat kormányzóságban. SzPB, 1912. 166.lap. /Az Első Összoroszerzségi Könyvtárügyi Kongresszus Dolgozatai./

^{7/} Medünszkij E. N.: Iskolánkívüli művelődés. M., "Nauka i zszizn" 1918, 132-133.lap.

Területek /volt kormány- zóságok/	Átlagos olvasottság a nép-, falusi könyv- tárakban 1910-ben	Átlagos olvasottság az állami falusi könyv- tárakban 1955-ben az OSzSzsZK Műv.Min.adatai szerint
Vologdai terület	9,0	13,4
Novgorodi terület	7,1	12,6
Szaratovi terület	6,0	16,9
Kalinini /Tverszki/ te- rület	8,7	15,5

Az átlagos olvasottság növekedésének különösen nagy jelentősége van a falusi könyvtárakban. Erről igen szemléltetően beszélnek a fentebb közölt táblázat adatai. Emellett figyelembe kell vennünk, hogy a forradalom előtti időkben a falusi könyvtárakat csupán a gazdag, főleg kulák és műveltebb lakosság egy része és a falusi tanítók szűk rétege használta. Ma a falusi könyvtárak olvasóit az egyszerű kolhozpa-rasztok, kolhozparaszt-asszonyok ezrei teszik ki. Számukra csupán a szocializmusban vált lehetővé az olvasás.

A fentiek ellenére sem mondhatjuk, hogy az említett számok megnyug-tathatnak bennünket. Az elmúlt évek adatait elemezve azt látjuk, hogy vannak köztük olyanok, amelyek az olvasottság csökkenéséről tanuskodnak. ld. a következő táblázatot:

Könyvtártípusok	Átlagos évi olvasottság	
	1950.év	1955.év
Városi könyvtár	23,2	22,5
Járásai könyvtár	18,4	17,4
Falusi könyvtár	15,3	13,8

Itt a következő furcsa jelenséggel állunk szemben: ugyanakkor, ami-
kor az olvasók kulturális színvonala és igényei nagymértékben emelkedtek,

az átlagos évi olvasottság csökkent. Ez részben azzal magyarázható, hogy az utóbbi években sok dolgozó saját könyvtárra tett szert. A fő ok természetesen, nem ebben van. Sok még a formalizmus az olvasótoborzásban. A könyvtárak új olvasókat szereznek, de nem törődnek azzal, hogy azokat meg is tartsák, figyelmetlenek az olvasók kéréseinek kielégítésénél. Ott ahol az olvasók a figyelem középpontjában állnak, ahol az olvasókkal törődnek, ott jelentős az olvasottsági mutatószám. Míg 1955-ben az OSzSzsZK falusi könyvtáraiban az átlagos olvasottság 13,8 volt, addig a Mihajlovi Falusi Könyvtárban elérte a 21-et, a mnevnikovszkoi könyvtárban a 17-et, a rozdesztvo-iban pedig a 36-ot. Az említett könyvtárak azért értek el ilyen szép eredményt, mert széles körben propagálták a könyveket és gondos, figyelmes magatartást tanúsítottak minden olvasóval szemben. Ha a fenti községekben az olvasók hosszabb ideig nem jelentkeznek a könyvtárban, a könyvtárosok utánajárnak ennek és megkeresik az elmaradás okát. A dolgozócsel'ei Falusi Könyvtárban /arhangel'szki terület/ tucatjával vannak olyan olvasók, akik félévszám egyszer sem látogatják meg a könyvtárat, de ezekre senki sem figyel fel, jóllehet mindannyian ebben a kis községben laknak.

A fentiekből tehát az következik, hogy az átlagos olvasottság emelése céljából szivós és kitartó munkát kell végeznünk, és elsősorban egyénileg kell közelítenünk minden olvasóhoz és állandóan figyelemmel kell kísérenünk azokat, akik rendszertelenül látogatják a könyvtárat.

A könyvtárak által végzett munka minőségének meghatározásánál tisztában kell lennünk azzal, hogy milyen mértékben és milyen aktivitással propagálja a könyvtár a társadalmi-politikai irodalmat, mely az olvasókat a marxizmus-leninizmus tanulmányozásához segíti, s milyen mértékben foglalkozik a párt politikáját, a Szovjetunió Kommunista Pártja XX. Kongresszusán hozott határozatokat, a nemzetközi helyzet kérdéseit megvilágító irodalommal. Ugyancsak nagyon fontos, hogy a könyvtárakban gyakrabban olvassák a műszaki és mezőgazdasági könyveket.

A lamposzenszki Falusi Könyvtárban /arhangel'szki terület/ az 1956. év első felében a politikai irodalom kölcsönzése mindössze 0,4 %-ot, a mezőgazdasági irodalomé pedig 0,5 %-ot tett ki az összes kölcsönzések-ből. Vajon az említett számok nem mutatják-e világosan, hogy a szóbanforgó falusi könyvtárakban alacsony színvonalon folyik a munka? Vajon

ezek az adatok nem arról beszélnek-e, hogy a lamposzenszki könyvtár elszakadt a kommunizmus építésének konkrét feladataitól. Különösen megengedhetetlenek ezek a gyenge eredmények abban az időben, amikor az egész szovjet nép tanulmányozza a XX. Kongresszus anyagát, amikor az agrotechnikai irodalom iránti érdeklődés mindenütt ugrásszerűen emelkedett.

A moszkvai, tulai, jároszlavli terület könyvtárainak egész sorában azt tapasztaljuk, hogy az 1953-1954-1955. évben csökkent a társadalmi-politikai irodalom kölcsönzése; mind a könyvtárak, mind a művelődésügyi osztályok vezetői figyelmen kívül hagyták azt a jelenséget, nem elemezték a vonatkozó mutatószámokat és nem fordítottak figyelmet a könyvtári munka tartalmára.

És mi a helyzet a műszaki és a mezőgazdasági irodalom kölcsönzése terén? A Szovjetunió Kommunista Pártja Központi Bizottságának júliusi plenáris ülése után, - mely megszabta a Szovjetunió feladatait a műszaki haladás terén - jelentős fellemdülés volt észlelhető a műszaki ismeretek propagálásában. Az OSzSzsZK városi könyvtáraiban 5,6 %-ra emelkedett a termeléssel foglalkozó könyvek kölcsönzése. Az ipari jellegű cseljabinszki terület könyvtáraiban azonban a szóbanforgó mutatószám 4,8 %-ra csökkent. És ennek a jelenségnek az okait senki sem tudja megmagyarázni a cseljabinszki terület könyvtáraival foglalkozó munkatársak közül.

A könyvtárak a párt mezőgazdasági vonatkozású határozatainak végrehajtását segítve, aktívan propagálták a növénytermesztési és állattenyésztési irodalmat. Ennek az irodalomnak a kölcsönzése a falusi könyvtárakban 7,3, a városi könyvtárakban pedig 6,4 %-ot tett ki a kölcsönzések együttes számához viszonyítva. Az orlovi és tulai terület, továbbá a Baskir Autonóm SzSzk falusi könyvtáraiban ez a mutatószám 10 %-kal, a voronezsi területen 9,8 %-kal volt egyenlő. Azok a könyvtárak, amelyek kiállították anyagukat az Ősz-szövetségi Mezőgazdasági Kiállításon, még nagyobb sikereket értek el. A mezőgazdasági irodalom kölcsönzése a rozsdesztvovi könyvtárban 18 %, a mihajlovoi könyvtárban 19,5 % volt. Vajon ezeknek az eredményeknek a láttán közömbösek maradhatunk-e aziránt, hogy a mezőgazdasági irodalom kölcsönzése a krasznodari határterületen csak 5,8 %-a, a habarovszki határterületen pedig mindössze 2,1 %-a az összkölcsönzésnek!

Egyesek úgy vélik, hogy az egyes ismeretágak területéről történő kölcsönzések százaléka csupán formális adat és az ilyen mutatók alapján

történő értékelést megvetően "percentomániának" nevezik. Teljes mértékben helytálló az a megállapítás, hogy semmiféle számmal nem lehet igazán kifejezni a könyvtári munka hatékonyságát az irodalom egyes ágaival kapcsolatban. De mind az egyes ismeretágak körébe tartozó könyvek kölcsönzésének összemennyisége, mind e mennyiségnek az egész kölcsönzéshez való viszonya megmutatja, hogy milyen irányban halad a könyvtár és milyen eredményeket ért el.

Az egy lakosra eső kölcsönzések száma a könyvellátottság, a lakoságnak könyvtárakkal való ellátása, az állomány forgási sebessége, az olvasottság, a kölcsönadott politikai és tudományos könyvek száma - mind-mind olyan mutatószámok, melyek közvetlenül tanuskodnak arról, hogy milyen mértékben teljesítik a könyvtárak fő feladatukat, vagyis a könyveknek a széles néptömegekhez való eljuttatását. E mutatószámoknál a leglényegesebb a könyvvel való foglalkozás; ez juttatja ul. kifejezésre a könyvtári munka sajátosságát.

.....

Eredeti cím: Po kakim pokazateljam ocenivat' rabotu biblioteki.
Megjelent: Bibliotekar', 1956. 12.sz. 16-22.lap.
OSZK, ford. sz.: 1962.
